

Asia: VN/16561/2024

Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi - työryhmän muistio

Palautteen antajan palaute

2.1 Vahvistetaan väestöpolitiikan ja syntyvyyden koordinaatiota sekä tietopohjaa

Monimuotoiset perheet –verkosto kannattaa stokastisen väestöennusteen käyttöönottoa mahdollisimman pian, jotta väestökehityksen ennakoiminen parantuisi, eivätkä esimerkiksi yksittäiset maahanmuuttotapahtumat vääristäisi tulevaisuuteen katsomista ja päätöksenteon pohjaa. Samalla tulisi panostaa Tilastokeskuksen lapsi- ja perhetiedon tuottamiseen, joka nyt on vajavaista tietotarpeisiin nähden, eikä esimerkiksi uusperheitä tai lasten vuoroasumista pystytä tilastoimaan riittävän luotettavasti.

Verkosto kannattaa myös väestöpolitiikan vastuutahojen selkeää määrittelyä sekä väestörakenteeseen sopeutumisen näkökulmien lisäämistä päätöksentekoon. Verkosto muistuttaa kuitenkin jo olemassa olevasta ja tehdystä työstä, jotta ei kehitettäisi turhaan uutta ja päällekkäistä.

Erityisesti haluamme nostaa esiin lapsistrategia-työn, jota tulisi jatkaa nykyistä hallituskautta paremmalla rahoituksella, jotta aiempina vuosina tehtyä määrätietoista ja vahvaan yhteistyöhön sekä tietopohjaan perustuvaa työtä voitaisiin hyödyntää nykyistä paremmin. Erityisesti lapsistrategian toimeenpanoon myönnetty liian vähäinen määräraha tällä hallituskaudella oli suuri pettymys ja haittaa lapsi- ja perheystävällisen yhteiskunnan rakentamista, varsinkin yhdistettynä yleiseen nopeaan leikkauslinjaan, joka kohdistuu mm. hyvinvointialueiden perhepalveluihin ja järjestötyöhön. Syntyvyyden lisäksi myös jokaisen lapsen ja nuoren mukana pitäminen ja hyvinvoinnista huolehtiminen on kriittinen osa väestöpolitiikkaa.

Myös Itlan organisoimaa ja STM:lle lähetettyä lapsi- ja perheystävällisen yhteiskunnan visiotyötä tulee hyödyntää. Tämänkin työskentelyn aikana todettiin, että tietoa ja puhetta riittää, mutta toimet ovat vuodesta toiseen riittämättömiä, joten panostukset tulisi kohdistaa poikkihallinnollisiin

päätöksiin ja tekoihin uusien rakenteiden ja keskustelun sijaan. Verkosto nostaa esiin myös FLUX-konsortion erinomaisen työn, jota on tärkeää jatkaa, tukea ja hyödyntää.

Monimuotoiset perheet kannattaa monitieteisen poikkihallinnollisen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tai verkoston kehittämistä (työnimenä Hedelmällisyyden ja lisääntymisterveyden HELI-keskus/verkosto), kunhan siinä huomioidaan ja tuodaan yhteen muualla tehtyä työtä ja siihen sisällytetään myös kokemusasiantuntijuutta ja lapsiperheellistymiseen ja sen kysymyksiin erikoistuneiden järjestöjen edustus.

Tämä on erityisen oleellista sote-järjestörahoituksen kaventuessa; jos tätä asiantuntemusta halutaan työn tueksi, on sisällytettävä järjestöjen osallisuus jo suunnitteluvaiheessa keskeisinä tekijöiden, joiden asiantuntijapanosta työhön voidaan myös rahoittaa. Järjestöillä on sekä suorat ja ketterät yhteydet lapsia toivoviin ja erilaisiin perheisiin että osaamista nopeasta tiedonkeruusta ja sen hyödyntämisestä päätöksenteon tukena. Järjestöt ovat tähän mennessä paljon kouluttaneet ammattilaisia, mutta sote-järjestörahoituksesta tätä puolta ollaan karsimassa, joten on muilla tavoin varmistettava riittävät resurssit ammattilaisten kouluttamiseen, varsinkin kun työnantajatahoilla eli usein hyvinvointialueilla, ei ole riittäviä resursseja maksaa koulutuksesta.

Verkosto pyytää, että myös lahjasolutaustaisten henkilöiden tukeminen otetaan selkeästi jonkun julkisen tahon vastuulle (esim. THL ja perustamisensa jälkeen HELI-verkosto). Varsinkin nyt kun 2026 ensimmäiset lahjasolutaustaiset saavat lahjoittajatiedot haltuunsa, on tärkeää jo tänä vuonna panostaa sekä lahjasolutaustaisten, heidän perheidensä että lahjoittajien tukemiseen. Tällä hetkellä tieto- ja tukityötä ei koordinoi eikä tee kukaan, kun myös Lapsettomien yhdistys Simpukka ry:n Helminauha-hankkeen rahoitus päättyi STEA-leikkausten myötä.

2.2 Kuullaan nuorten näkemyksiä ja vahvistetaan yhteiskunnallista ymmärrystä syntyvyyskehityksestä ja lapsitoiveiden tukemisesta

Monimuotoiset perheet –verkosto pitää nuorten kuulemista tärkeänä, mutta lisäksi tulisi kerätä ja koota jo olemassa olevaa tutkimustietoa sekä nykyisten vanhempien että lapsettomiksi jääneiden, erityisesti lapsia toivoneiden, aikuisten näkemyksistä ja kokemuksista, jotta voidaan ymmärtää nykytilanteen syitä vielä paremmin ja välttää samoja yhteiskunnallisia virheitä seuraavissa sukupolvissa. Tiedonkeruun tulisi ulottua nykyaikuisten nuoruuteen, jotta voidaan ymmärtää, miksi lapsitoiveiden toteutumista tässä sukupolvessa siirrettiin niin myöhäiseen ikään.

Kaikessa tiedonkeruussa on huomioitava vähemmistöt ja pienemmät ihmisryhmät, kuten sateenkaariväestö. Nuoria kuullessa on otettava huomioon, että esim. sosioekonomisesti paremmassa asemassa olevat hakeutuvat aktiivisemmin nuorisolle tarjottuihin vaikuttamisen paikkoihin. On tärkeää siis kiinnittää erityistä huomiota, ja saada näkökulmia esim. maahan muuttaneiden vanhempien lapsilta, sijaishuollossa olleilta lapsilta tai yhden vanhemman perheiden lapsilta, esimerkiksi Yhden vanhemman perheiden liiton ja Kasper ry:n vaikuttajaryhmien kautta.

Samalla on todettava, että tietoa on jo runsaasti olemassa, mutta sitä ei hyödynnetä riittävästi päätöksenteossa. Verkosto korostaakin mahdollisten syntyvyysvaikutusten arviointia kaikkeen poliittiseen päätöksentekoon. Esimerkiksi opiskelijoiden toimeentulon leikkaukset ja lainapainotteisuuden lisääminen, osa-aikatyön ja sosiaaliturvan yhdistämisen hankaloittaminen sekä ammatillisen koulutuksen leikkaukset ovat kaikki toimenpiteitä, jotka todennäköisesti heikentävät mahdollisuuksia lapsitoiveiden toteuttamiseen.

Tiedon lisääminen ei auta, jos se ei käänny toiminnaksi ja päätöksiksi, jotka tukevat lapsitoiveiden toteutumista.

3.1 Lisätään nuorten ja nuorten aikuisten hedelmällisyystietoisuutta

Monimuotoiset perheet –verkosto yhtyy siihen, että tulee löytää keinoja, joilla voitaisiin tukea lasten saamisen aikaistamista, jotta mahdollisimman harvan tarvitsisi tukeutua lapsettomuushoitoihin. Samalla verkosto muistuttaa, että alle 25-vuotiaat vanhemmat ovat yleisimmin vanhempainrahan vähimmäisrahan piirissä eli aikaisella vanhemmuudella on taloudellisia riskejä, joihin tulee kiinnittää huomiota. Erityisessä riskissä ovat nuoret yhden vanhemman perheet.

Nuoreen vanhemmuuteen liittyy myös usein ennakkoluuloja vanhempien ikäryhmien toimesta ja asenneilmapiiriin onkin tärkeää kiinnittää huomiota riittävän toimeentulon sekä palvelutuen lisäksi. Erityisesti nuoria kohtaavien ammattilaisten tietoon, ymmärrykseen ja asenteisiin on tärkeää vaikuttaa nuorten itsensä lisäksi.

Tietoa hedelmällisyydestä, sen kehityksestä sekä lapsettomuushoitojen todellisuudesta on lisättävä kaikissa ikäryhmissä. Verkosto korostaa, että samalla on lisättävä tietoa erilaisista lapsiperheellistymismahdollisuuksista, erityisesti nuorille. Yläkouluikäinen ei vielä voi tietää, koskeeko esimerkiksi tahaton lapsettomuus, kumppanuusvanhemmuus, uusperheellistyminen, adoptio, itsellinen vanhemmuus tai vaikka sijaisvanhemmuus häntä itseäänkin tulevaisuudessa. Hedelmällisyystiedon lisäämiseen on siis sisällytettävä luotettavaa ja yhdenmukaista asiantuntijatietoa lapsiperheellistymisen eri vaihtoehtoista.

Verkosto kannustaa myös miettimään, miten lapsitoivepuhetta voitaisiin lisätä nuorten ja nuorten aikuisten joukossa. Sekä koulussa, koulutuksessa että nuoria kohtaavissa palveluissa ja yhteisöissä voitaisiin mahdollistaa omien toiveiden ja arvojen mukaisen elämän pohtimista ja suunnittelua, johon kuuluisi lapsiperheellistymispohdintoja. Verkosto muistuttaa, että esimerkiksi sateenkaarierityisessä nuorisotyössä ja muussa sateenkaarinuorten kohtaamisessa olisi tärkeää olla osaamista tukea pohdintoja ja keskusteluja sateenkaariperheellistymisestä.

Verkosto korostaa, että järjestöt ovat olleet tärkeässä roolissa sekä nuorille, vanhemmille että ammattilaisille annettavassa tiedossa ja tuessa, ja järjestöleikkaukset uhkaavat tätä työtä ja asiantuntemusta voidaan kadottaa niiden myötä.

3.2 Vahvistetaan hedelmällisyysneuvontaa ja -palveluita

Monimuotoiset perheet –verkosto kannustaa hedelmällisyysneuvonnan ja –palveluiden lisäämiseen ja kehottaa yhdistämään siihen asiantuntevaa tietoa lapsiperheellistymisen eri mahdollisuuksista, kuten kumppanuusvanhemmuudesta sekä sijaisvanhemmuudesta. Kun muistiossa todetaan, että ”julkisella sektorilla hedelmällisyysneuvonta ja -palvelut ovat hyvinvointialueiden vastuulla”, muistuttaa verkosto, että hyvinvointialueiden rahoitus tulee valtiolta ja riittävä rahoitus sekä yhdenmukaiset ohjeistukset tai korvamerkityt rahat mahdollistavat yhdenvertaisten palveluiden tarjoamisen koko maassa.

Verkosto kehottaa lisäämään toimenpiteisiin sekä koulun, nuorisotyön että sotien ammattilaisten systemaattisen koulutuksen sekä oppilaitosyhteistyössä ammattiin opiskellessa että lisäkoulutuksissa ja työnantajan tarjoamissa koulutuksissa, joita voidaan toteuttaa myös valtakunnallisina ja itse suoritettavina verkko-opintoina.

Materiaalia hedelmällisyystietouden lisäämiseen on olemassa, esimerkiksi Facts –peli: <https://myfacts.eu/fi/game-finnish/>. Järjestöjen rooli tiedon tuottamisessa ja levittämisessä kannattaa muistaa.

3.3 Hedelmöityshoidot

Monimuotoiset perheet –verkosto toteaa, että hedelmöityshoitojen osalta on välttämätöntä viipymättä selvittää, mikä taho voi tehdä linjaukset ei-lääketieteellisin perustein annettavista hoidoista, joita julkiselta puolelta tälläkin hetkellä annetaan. Verkosto muistuttaa myös, ettei sairausperusteisen hoidon raja ole hedelmöityshoitojen osalta selvä, vaan lapsettomuuden syy jää myös neljäosalla mies-nais-pareja selvittämättä ja sosiaalisin perustein hoitoihin hakeutuvalla voi myös löytyä sairausperusteisia syitä lapsettomuudelle. Näiden selvittäminen ei kuitenkaan ole resurssien tehokasta käyttöä. Pahimmillaan keinotekoiset rajaukset kannustavat epärehellisyyteen hoitoihin hakeutuessa.

Kaikkien hedelmöityshoitolinjausten, myös Kela-korvausten osalta, tulisi taata myös itsellisten kohdullisten sekä sateenkaariperheiden ja kumppanuusvanhempien hoidot. Hedelmöityshoitolain muutosten lisäksi Monimuotoiset perheet –verkosto on ehdottanut Sateenkaariperheet ry:n lailla selvityksiä sairausvakuutuslain muuttamiseksi sisältämään raskauden ja synnytyksen lisäksi myös hedelmöittämisen.

Monimuotoiset perheet –verkosto kannattaa sukusoluluovuttajan korvauksen korottamista sekä psykososiaalisen tuen vahvistamista. Näiden lisäksi tulee varmistaa riittävä tuki lahjasoluilla alkunsa saaneille sekä lahjoittajille myös lapsen täysi-ikäistyessä, kun lahjoittajan henkilöllisyys on mahdollista saada tietoon.

Julkisiin hedelmöityshoitoihin tulee lisätä resursseja, jotta julkisen hoidon prosessi olisi yhtä sujuva kuin yksityisen. Julkisissa hoidoissa on panostettava paitsi jonojen lyhentämiseen myös hoitojen aikaisten taukojen ja viivästysten poistamiseen, esimerkiksi kesätaukojen. Julkisiin hoitoihin on sisällytettävä kumppanuusvanhempien hoito ja niitä on kehitettävä muiltakin osin, esimerkiksi itsellisiltä vanhemmilta ei tule evätä hoitoja rakkaussuhteiden perusteella eikä pariskunnilta tule vaatia yhdessä asumista. Lisätietoja hedelmöityshoitojen kehittämisestä Sateenkaariperheet ry:ltä: <https://sateenkaariperheet.fi/hedelmöityshoitolakitavoitteet/>

4.1 Tuetaan nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyttä

Nuorten mielenterveyden osalta Monimuotoiset perheet –verkosto korostaa järjestöjen merkitystä. Järjestöt pystyvät puuttumaan erityisesti yksinäisyyden kokemuksiin ja tuomaan ihmisiä yhteen, sekä tarjoamaan mielekästä tekemistä sekä lapsille ja nuorille että heidän vanhemmilleen tai huoltajilleen ja koko perheelle. Tällä hetkellä tätä työtä uhkaavat STEA-leikkaukset.

Vanhempien ja huoltajien jaksamiseen ja tukeen on tärkeää panostaa sekä järjestötyönä että hyvinvointialueiden perhekeskustyönä (eli hyvinvointialueiden riittävänä rahoituksena). Myös perheiden taloudellinen epävarmuus kuormittaa lapsia ja nuoria, samoin kuin vanhempien päihdeongelmat, joihin taas vaikuttaa hallituksen alkoholipolitiikka, joka ohittaa kansanterveysvaikutukset.

Erytyisesti yhden vanhemman perheet ovat taloudellisessa riskissä ja verkosto pyytääkin, että heidän talous- ja työllisyystilannettaan seurataan tarkasti ja puututaan ongelmiin esimerkiksi sosiaaliturvan muutoksilla. Kotitalouskohtainen leikkauskatto olisi asetettava vähintään kaikille lapsiperheille, erityisesti yhden vanhemman perheille.

Verkosto peräänkuuluttaakin kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä nuorten mielenterveyttä kuormittavista asioista, joista on runsaasti tutkimustietoa, ja puuttumista juurisyihin perheiden taloudellisesta toimeentulosta, vanhempien riittämättömästä tuesta nuorten arkeen koulusta vapaa-ajantoimintaan. Mielenterveyspalvelut ovat tärkeitä, mutta hoitavat oireita syiden sijaan.

Samalla esimerkiksi sijaishuollossa olleiden nuorten jälkihoidon ikärajan laskeminen 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen osuu nimenomaan eniten tukea tarvitseviin ja syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Hyvinvointialueilla ja perhekeskuksissa tulee olla riittävästi resursseja auttaa perheitä sekä ennaltaehkäisevästi että kriisiin, kuten eron tai perheenjäsenen menehtymisen yhteydessä kokonaisvaltaisesti ja riittävän pitkään. Lastensuojeluun tulee panostaa, jotta yhä useampi vaikeassa tilanteessa oleva nuori voisi sijoittua perhehoitoon, ja erityisesti avohuollon toimenä kotiin vietävää perhehoitoa tai koko perheen sijoittamista voidaan kehittää. Adoptio pitää nostaa kaikissa pitkäaikaisissa sijoituksissa harkittavaksi vaihtoehdoksi. Nämä toimet osuisivat eniten tukea tarvitseviin ja pahoinvoinnin riskissä oleviin nuoriin.

Verkosto kannattaa terapiatakuun laajentamisedotusta alle 30-vuotiaisiin sekä terapiatakuun seuranta ja määrätietoista valtioneuvoston tutkimusta ja toimenpiteitä nuorten sekä heidän vanhempinsa mielenterveyden tukemiseen kokonaisvaltaisesti ja tutkittuun tietoon pohjautuen.

4.2 Tarjotaan suosituksia nuorten aikuisten ruutuajan määrään ja laatuun

Verkosto kannattaa ruutuajasuosituksia, mutta muistuttaa, että koukuttaviksi suunnitellut ruudut ovat uhka myös vanhempien ja huoltajien hyvinvoinnille ja jaksamiselle. Samalla ruutujen takaa on saatavissa myös tukea ja yhteyksiä muihin. Olisikin tärkeää miettiä, miten ruutujen haittoja saataisiin kaikkien osalta vähennettyä, esimerkiksi sosiaalisen median sisältöä ja toimintatapoja tarkemmin rajoittamalla. Verkosto toteaa, että järjestöillä on runsaasti osaamista teemassa ja kehottaa vastuutahoja hyödyntämään järjestöjä ruutuajan haittojen vähentämisessä sekä perheiden ruuduttomamman elämän tukemisessa.

4.3 Tarjotaan tukea nuorten aikuisten parisuhteisiin

Verkosto kannattaa lämpimästi ehdotusta vahvistaa nuorten lapsettomien aikuisten mahdollisuutta hakea tukea parisuhteita koskeviin ongelmiin osana lakisääteistä kasvatusta ja perheneuvontapalvelua ja muualla palvelujärjestelmässä. Tilannetta olisi tärkeää selvittää valtakunnallisesti sekä etsiä ja koordinoita toimenpiteitä sen parantamiseksi.

Verkosto korostaa, että hyvinvointialueilla on tarjottava tukea myös lapsettomille pariskunnille, esimerkiksi perhekeskuksissa. Perhekeskuksissa tulee olla ymmärrystä myös monisuhteisuudesta ja esimerkiksi yhteis- ja kumppanuusvanhemmuudesta useamman kuin kahden vanhemman kesken. Lapsettomien perheiden asiakaspolkuun on kiinnitettävä huomiota, jotta he löytävät palveluiden piiriin. On tärkeää vahvistaa sekä järjestöjen että hyvinvointialueiden parisuhdepalveluita. Haasteena on riittämätön valtion rahoitus, jota tulee lisätä.

5.1 Nostetaan koulutustasoa ja helpotetaan opiskelun ja vanhemmuuden yhteensovittamista

Monimuotoiset perheet –verkosto pitää erittäin tärkeänä, että lapsiperheellistymistä tuetaan jo opiskeluvaiheessa. Verkosto pitää erittäin hyvänä ehdotusta perheellistymisen huomioimisesta opintotuen kokonaisuudessa. Mikäli opintotukea uudistetaan lainapainotteiseen suuntaan, täytyy ottaa huomioon sen vaikutukset erityisesti perheellistymiseen ja lapsiperheiden toimeentuloon ja hyvinvointiin. Pelkkä opintolainahyvitys ei riitä tukemaan opiskelijahuoltajan lapsiperheen toimeentuloa. Opintotuen lapsikorotukseen tulee panostaa ja se tulisi muuttaa lapsikohtaiseksi; korotuksen saisi jokaisesta lapsesta, ei vain ensimmäisestä. Lapsikorotuksen tasoa tulisi myös tarkastella ja kaikissa mahdollisissa opintotoimeentulon muutoksissa huomioida hyvin vanhemmuus tai huoltajuus. Opintojen aikaiseen perheiden ja parisuhteiden tukeen tulee myös panostaa YTHSn, hyvinvointialueiden ja järjestöjen yhteistyönä.

5.2 Vahvistetaan työllisyyttä sekä tasa-arvoa ja perheystävällisyyttä työelämässä

Työllisyyden lisääminen on tärkeä tavoite. Monimuotoiset perheet –verkosto kuitenkin muistuttaa, että kaikissa elämäntilanteissa ja perhetilanteissa kokopäiväinen työllisyys tai työtuntien määrän kasvattaminen ei ole mahdollista, ei tue lapsiperheellistymistä tai lapsimäärän kasvattamista ja/tai perheen hyvinvointia. Nämä vaikutukset tulisi ottaa huomioon kaikessa päätöksenteossa.

Hallituksen toimenpiteet ovat heikentäneet erityisesti yhden vanhemman perheiden ja yksinhuoltajien toimeentuloa. Leikkauksille olisikin tärkeää asettaa kotitalouskohtainen katto, ennen kaikkea lapsiperheille ja yhden vanhemman perheille.

Lapsikorotusten ja suojaosien poistaminen on työntekoon kannustamisen sijaan heikentänyt erityisesti yhden vanhemman perheiden toimeentuloa. Lapsiperheköyhyyttä, pientä toimeentuloa ja erityisesti yhden vanhemman työllisyyttä ja toimeentuloa tulee seurata tarkasti, ja ryhtyä toimenpiteisiin, mikäli ne jatkavat heikkenemistään.

Määräaikaisten työsuhteiden helpottaminen tulee lisäämään syrjintää raskaus- ja perhesyistä, joten mikäli esitys menee läpi, on tuotava selkeitä mahdollisuuksia puuttua syrjintään.

Työelämän perheystävällisyydessä on mm. Monimuotoiset perheet –verkoston kyselytiedon mukaan haasteita erityisesti matalammin koulutetuilla ja läsnäolo- sekä vuorotyötä vaativilla aloilla. Verkosto ehdottaa, että valtion tasolta aloitetaan toimenpiteitä nimenomaan näiden alojen ja erityisesti miesvaltaisten alojen (ml. yrittäjätöön) perheystävällisyyden lisäämiseksi ja esimerkiksi perhevapaiden pitämisen esteiden purkamiseksi.

Lähde: Moring, Anna & Kaunisto, Tiina-Emilia (2021): Miten työelämän perheystävällisyydessä huomioidaan perhetilanteiden monimuotoisuus? Työelämän tutkimus Vol 19 Nro 4.

Verkosto kannattaa tasa-arvolain päivittämistä sekä työsopimuslain päivittämistä, jotta esimerkiksi lapsettomuushoidot ja adoptioprosessit sekä sijaisvanhemmuus voitaisiin huomioida niissä paremmin.

Varhaiskasvatuksen ja sen vuorohoidon lisäksi tulisi selvittää mahdollisuuksia pienten koululaisten vuorohoitoon sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuttomuuteen pienituloisille, jotta myös pienten koululaisten vanhempien olisi helpompaa työllistyä myös vuorotyöhön.

6.1 Vahvistetaan odottavien vanhempien, synnyttäneiden ja vauvaperheiden tukea

Monimuotoiset perheet –verkosto kannattaa lämpimästi kaikkia kohdan ehdotuksia, kuten synnytys- ja perhevalmennusten kehittämistä valtakunnallisesti. Tässä työssä tulee hyödyntää järjestöjen monimuotoisiin perhetilanteisiin kehittämiä perhevalmennussisältöjä ja järjestöjen koulutettua kokemusasiantuntijuutta. Järjestöt kokoavat valtakunnallisesti ja pystyvät tarjoamaan paikallisesti ja/tai etäyhteydellä alueellisesti pienemmillekin kohderyhmille kohdennettua valmennusta asiantuntevasti ja kustannustehokkaasti. Järjestöjen tarjoamaa valmennusta on tarjolla esimerkiksi monikkoraskauksiin, sateenkaariperheille, kumppanuusvanhemmille ja lahjasolujen avulla lasta odottaville. Järjestöjen asiantuntijatiedon lisäksi niiden kautta on myös ainutlaatuinen mahdollisuus kääntää oma kokemus vapaaehtoistoiminnaksi ja vertaistueksi ja/tai kokemusasiantuntijuudeksi.

Verkosto tukee lämpimästi keskenmenon ja raskaudenkeskeytyksen kokeneiden avun ja tuen vahvistamista. Valtakunnallisesti tulisi panostaa riittävästi sekä keskenmenojen laadukkaaseen ja kohtaavaan hoitoon että raskaudenkeskeytysten psykososiaaliseen tukeen.

Toistuvien keskenmenojen jälkeistä raskauden seuranta on annettava tiheästi ja lääkehoitoa hyödyntäen myös julkisella puolella; tällä hetkellä tätä hoitoa saa vain yksityiseltä puolelta ja odottavat vanhemmat joutuvat kokemaan tarpeettomia keskenmenoja.

Kaikessa tukitoiminnassa tulee huomioida lapsiperheiden erot ja kehittää tukea asiakaslähtöisesti, hänen tilanteensa huomioiden. Tämä vaatii riittäviä resursseja asiantuntemuksen kehittämiseen ja kohtaamiseen sekä monitoimijaiseen yhteistyöhön. Tällä hetkellä hyvinvointialueiden rahoituslaki ja alirahoitus ovat aiheuttaneet mm. leikkauksia perhevalmennuksiin.

6.2 Kehitetään vanhemmuuden ja arjessa jaksamisen tuen palveluita

Monimuotoiset perheet –verkosto kannattaa voimakkaasti työryhmän ehdotuksia. On erittäin tärkeää panostaa sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin, ja sen palveluvalikoiman nopean ja säästötavoitteisen rajaamisen sijaan tulisi panostaa pitkäjänteiseen sosiaalihuoltolain uudistamiseen ja sosiaalihuollon porrasteisuuden kehittämiseen.

Sosiaalihuoltolaissa määritellään lakisääteisinä hyvinvointialueilta annettavia tärkeitä perheitä matalalla kynnyksellä tukevia palveluita. Esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu on Monimuotoiset perheet –verkoston selvityksissä todettu palveluksi, jolla pystyttäisiin auttamaan hyvin monimuotoisissa perhetilanteissa yhden vanhemman perheistä lapsen tai vanhemman menehtymiseen ja erokriisistä monikkolasten syntymään. Kotipalvelun lisäksi tulee kehittää erityisesti lastensuojelun avohuollon perhehoitoa, myös kotiin vietävänä palveluna ja koko perheiden sijoituksena. Lisätietoja kotipalvelun hyödyntämisestä monimuotoisissa perhetilanteissa: www.monimuotoisetperheet.fi/kotipalvelu/

Järjestöjen rahoitus tulee olla pitkäjänteistä, sillä järjestöjen tilapäinen lastenhoitoapu nojaa vapaaehtoiseen, joiden rekrytoiminen ja kouluttaminen vaativat pitkäjänteistä työtä. Järjestöjen työ on kustannustehokasta, kustannuksia ennaltaehkäisevää sekä perheiden tarpeisiin ketterästi ja kokonaisvaltaisesti vastaavaa toimintaa, jota ei voi toteuttaa julkinen eikä yksityinen sektori.

7.1 Huolehditaan lapsiperheiden etuuskien riittävästä tasosta ja selvitetään taloudellisia kannustimia lapsensaannin aikaistamiseksi

Monimuotoiset perheet –verkosto pitää tärkeänä, että lapsiperheiden etuuksista ja niiden tasosta huolehditaan. Kuten muistiossa todetaan, Suomessa sosiaaliturvaetuudet ovat lieventäneet perheiden välisiä tuloeroja enemmän kuin useissa muissa maissa. On kuitenkin tärkeää seurata, mikä vaikutus on nykyhallituksen tekemillä sosiaaliturvan muutoksilla ja erityisesti lapsikorotusten ja suojaosien leikkauksilla, osa-aikatyön kannustimien poistolla sekä asumistuen leikkauksilla on

tulevaan kehitykseen. On myös tärkeää tietää, mitä vaikutuksia hyvinvointialueiden alirahoituksella on ennaltaehkäisevään ja täydentävään toimeentulotukeen, jota erityisesti heikoimmissa asemissa olevat perheet ovat pystyneet hyödyntämään.

Verkosto ei kannata erillisiä taloudellisia kannusteita, sillä ne kohdentuvat aina jollain tavalla satunnaisesti ja esimerkiksi ansiotuloverotukseen tai lainoihin kohdistuvina eivät huomioisi erityisesti niitä perheitä, joissa on taloudellisen toimeentulon vaikeuksia tai matala koulutustaso – juuri niitä, joilla kuilu lapsitoiveiden ja todellisuuden välillä on suurin. Sen sijaan tulisi tukea nimenomaan niitä, joilla taloudellinen toimeentulo on heikkoa tai epävarmaa.

Hallituskauden korotukset kohdistuvat nyt myös niihin, joilla taloudelliset haasteet eivät ole ongelmana. Silti niihin käytetään merkittävästi julkista rahaa. Sama koskisi esimerkiksi lapsilisän indeksisidonnaisuutta, vaikka se tukisi perheitä. Korotus ei kuitenkaan olisi merkittävä sitä tarvitseville, ja sen saisivat myös ne, jotka eivät sitä tarvitse, ja vaikutus julkiseen talouteen olisi hyötyyn nähden liian suuri. Verkosto ei vastusta lapsilisän sitomista kansaneläkeindeksiin, mutta panostaisi enemmän täsmällisemmin tiettyihin ryhmiin kohdentuviin toimiin, kuten lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen automatisointi, opintotuen lapsikorotuksen lapsikohtaisuus sekä monikkolasten huomioimista erityisesti lapsilisässä.

Verkosto korostaa, että elatusavun ja -tuen kehittäminen, tulorekisteriin perustuva automatisointi sekä elatustuen riittävä taso tukisivat lapsiperheiden hyvinvointia. Toimeentulotuessa, tulevassa yleistuessa sekä muussa sosiaaliturvakehittämisessä on välttämätöntä ottaa huomioon sitä saavan elatusvelvollisuus.

Verkosto kannattaa äitiysavustuksen sitomista kansaneläkeindeksiin ja sen muuttamista vanhempain- tai vauva-avustukseksi.

Lapsiperhe-etuuksien taso tulee turvata aina myös monimuotoisissa perhetilanteissa, jotta lasta toivova perhe voi luottaa riittävään taloudelliseen toimeentuloon myös elämän yllättävissä tilanteissa, kuten useamman lapsen syntymä kerralla, vanhemman kuolema, riitaisa ero tai yksinhuoltajuus.

7.2 Seurataan ja kehitetään perhevapaiden ja lastenhoidon tukien järjestelmää

Monimuotoiset perheet –verkosto pitää esityksiä tärkeinä, ja muistuttaa, että perhevapaaudistuksen vaikutusten seurannassa on huomioitava erikseen harvinaisemmat perhetilanteet, kuten sateenkaariperheet ja adoptioperheet. Erityisesti tilanteet, joissa lapsella on tosiasiallisesti enemmän kuin kaksi vanhempaa, tulee tarkastella huolellisesti ja miettiä järjestelmän kehitysaskeleita.

Verkosto kannattaa myös lastenhoidon tukien järjestelmän uudistamismahdollisuuksien selvittämistä, kunhan työssä huomioidaan monimuotoiset ja muuttuvat perhetilanteet, kuten monikkolapset, ero- ja uusperhetilanteet sekä yhden vanhemman perheet.

8 Muut huomiot ja mahdolliset ehdotukset lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi

Verkosto huomauttaa, että sijaissynnytyksellä syntyvien lasten määrä Suomessa on pieni, koska sijaissynnytys ei ole mahdollista Suomen hedelmöityshoitolain puitteissa ja tulisi sallia lakimuutoksilla, jotta yhä useampi lapsitoive voisi toteutua.

Samoin kumppanuusvanhemmuus on toistaiseksi pientä, mutta kasvaa voimakkaasti ja sen mahdollisuuksia tulisikin tukea sekä tiedon että julkisten palveluiden puolelta, varsinkin niille, joiden lapsitoiveen toteutuminen ei sopivan parisuhteen löytymisen vuoksi onnistu. Sopivan parisuhteen odottaminen on myös merkittävä syy myöhäisellä iällä itsellisenä lapsettomuushoitoihin hakeutumiseen, vaikka onnistuneiden hoitojen todennäköisyys olisi suurempi nuoremmalla iällä.

Myös adoptiot ovat pieni osuus, mutta adoptiota erityisesti pitkäaikaisen sijoituksen vaihtoehtona tulisi tukea ja selvittää.

Verkosto muistuttaa myös uusperheiden kohonneesta eroriskistä, minkä vuoksi uusperheille erityisesti tulisi olla saatavilla tukea perhesuhteisiin. Uusperheellistyminen on myös tapa lapsiperheellistyä, jossa voidaan tarvita erityistä tukea jaksamiseen ja hyviin perhesuhteisiin.

Vaikka maahanmuutto oli rajattu työryhmän työn ulkopuolelle, verkosto huomauttaa, että Suomessa ei ole vain maahan muuttaneita ja täällä syntyneitä perheitä vaan 110 000 lasta kasvaa kahden kulttuurin perheissä, joissa vanhemmat ovat syntyneet eri maissa. Suurimmassa osassa näitä perheitä toinen vanhempi on Suomessa syntynyt ja näiden perheiden asettuminen ja jääminen Suomeen olisi tärkeä osa väestöpolitiikkaa. Tällaisten perheiden veto- ja pitovoimatekijöitä ei ole riittävästi selvitetty.

Kolu Emma
Monimuotoiset perheet -verkosto